

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 3

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 1052 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-martda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Экологические и альтернативные заполнители для бетона в условиях Узбекистана.....	10
Акрамов Хуснитдин Ахрарович, Тохилов Жалолиддин Очилович, Самадов Хомид Самандарович	
Investition marketingni rivojlantirish asosida mintaq investitsiya jozibadorligini oshirish	16
Ahmedov Alim Babaniyazovich	
O'zbekistonda yashil budjetlashtirish, energiya samaradorligi va issiqxona gazlari emissiyasi.....	22
Pulatov Dilshod Haqberdiyevich, Quliyev Ulug'bek Mirzayevich, Mamanov Alisher	
Development of the Digital Economy as a Trigger of the Economic Growth of the New Uzbekistan.....	28
Luiza Sayfullonova Makhmutkhodjaeva, Umarova Shahnoza Akbarovna	
Oliy o'quv yurtlarida matematik statistikani o'qitishning xususiyatlari	34
Shamsiyev Damin Najmiddinovich, Aymatova Farida Xo'razovna	
Turizm tadbirkorlikning o'ziga xos xususiyatlari	37
Mardonova Dilafuz Kosimovna	
Oziq-ovqat xavfsizligi ta'minoti: O'zbekistonda mayonez importini notarif tartibga solish va ichki ishlab chiqarishni rivojlantirish istiqbollari.....	41
Muratova Shohista Nimatullayevna, Nomozov Azizbek Xayrulla o'g'li	
Mamlakatimizga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda qimmatli qog'ozlar bozorining o'rni va roli	46
Akramov Azamat Ramziddinovich	
Mamlakatning iqtisodiy va ekologik rivojlanishida elektromobil sanoatini rivojlantirishning ahamiyati	53
Iminov Mahmudjon Azimjon o'g'li	
Hududiy eksport salohiyatini oshirishning marketing strategiyasi.....	60
Jiyamuratov Rustam Nuridinovich	
Turistik kompaniyalar moliyaviy barqarorligini baholash usullarini takomillashtirish kompaniya moliyaviy barqarorligini ta'minlashning muhim mezonini.....	65
Jo'rayev Behzod Nuraliyevich	
Iste'molchilarni xulq-atvori modellari asosida marketing strategiyalarini shakllantirish.....	70
Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna	
Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish	75
Mirzayeva Nargiza Batirovna	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalarning o'rni.....	80
Otajonova Charosxon Polvonquli qizi	
Innovatsion menejment va raqamli transformatsiyalarni joriy etishning metodologik asoslari.....	84
Quldoshev Asliddin Tursunovich	
Strategik boshqaruvda xususiy kapital samaradorligini baholash.....	89
Nasriyeva Zebiniso A'zam kizi, Mavlyanova Dilobar Maxkamovna	
Mintaqalarni innovatsion rivojlantirish istiqbollari tashkiliy tuzilmalarini takomillashtirishni boshqarish yo'llari	100
Xodjamuratova Gulbaxar Yuldashevna	
Meva-sabzavot eksporti barqarorligini ta'minlashning ekonometrik tahlili	105
Shamsiyeva Feruza Muratxodjayevna	
Зарубежный опыт активизации экономической активности домохозяйств.....	111
Бердиев Гайрат Ибрагимович, Маликова Севинч Телман кизи, Люсиков Артемий Александрович	
The Impact of Foreign Direct Investment on Economic Growth: A Case Study of Uzbekistan.....	116
Abdulla Ibragimov, Keldiyorov Shakhriyor Ilyos O'g'li	
Mintaqada sanoat ishlab chiqarish rivojlanishining kambag'allikni qisqartirishdagi ahamiyati	121
Abdullayev Habibullo Asadulla o'g'li	
Global iqtisodiyot sharoitida islom moliyasi mezon va tartiblarini joriy etishdagi muammolar va yechimlar	125
Abduvosidova Gulandom Abdurashid qizi	
Amerika Qo'shma Shtatlari tajribasida biznes subyektlarini toifalarga ajratish amaliyotining xususiyatlari	131
Akobirola Nodira Najmiddin qizi	
O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jaligini innovatsion rivojlanish yo'llari.....	135
Axmedova Nafisa Amiriddin qizi	
Strategic directions of integration of Uzbekistan into the international hospitality industry	140
Bekmurodova Laylo Tursunmamatovna	
Surxondaryo viloyatida parrandachilikni rivojlantirish ko'rsatkichlarini prognozlash va modellashtirish.....	144
Bobomuratov Imomqul Islamovich	
Mamlakatimizda chorvachilik mahsulotlarini yetishtirishning hozirgi holati va uning tahlili.....	149
Talipova Dilfuza Nabiyevena	
Agrar soha korxonalarining moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish.....	154
Erkinxojiyev Ismoiljon Ikromjon o'g'li	

Analysis of the Influence of Macroeconomic Indicators on State Budget Tax Revenue	158
Meyliev O. R., Gofurova K.	
Mahalliy budjet xarajatlarini hududlar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri	166
Hazratqulov Shahboz Boboqul o'g'li	
Influence of Digital Technologies on Economic Growth of the Republic of Uzbekistan.....	170
Igamberdiyeva Kunduz Ergashevna	
Transmilliy kompaniyalarning tashqi bozorlar uchun marketing strategiyalari va marketing tadqiqotlarini o'tkazish amaliyoti	174
Jo'rayeva Zilola Turobovna, Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi	
Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari.....	178
Kamilova Iroda Xusniddinovna	
Korxonalarda inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv tizimini takomillashtirish	183
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Tijorat banklari faoliyatida onlayn tizimlarining tutgan o'rni va ularning rivojlanishi.....	188
Raxmataliyev Muzaffar Eshdavatovich	
Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik faoliyatining ta'sirini baholashning nazariy asoslari	194
Fayziyeva Dilsuz Bahodirovna	
O'zbekiston Respublikasini "yashil" iqtisodiyotga o'tish samaradorligini oshirish.....	200
Mirzayev Bexruz Abdulla o'g'li	
Andijon viloyatida kambag'allik darajasini qisqarishiga ta'sir etuvchi ko'rsatkichlar	214
Musaeva Ziyoda Allayarovna	
O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligi eksportida marketing muammolari	218
Musyeva Shoirazimovna, Agzamov Avazxon Talgatovich	
Respublikamizda parranda bosh sonining hozirgi holati va uning istiqbollari.....	223
Akramova Nargiza Axrorovna	
Menejmentda ishbilarmonlik kommunikatsiyalaridan foydalanishda optimal strategiyalarini qo'llash shart-sharoitlari.....	227
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Shadiyeva Madina Djaloliddin qizi	
Raqamlashtirish sharoitida innovatsion faoliyatning o'ziga xos xususiyatlari	231
Nazarova Latofat Toirjon qizi	
O'zbekistonda masofaviy bank xizmatlarini rivojlantirishdagi muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari.....	235
Nurmuxammedov Matlab Yunusovich	
Davlat aktivlarini samarali boshqarish hamda nazorat qilishni takomillashtirish.....	240
Mirzayev O., Nazarov G'ayrat Olim o'g'li	
Talabalarning oilali bo'lishiga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv.....	246
O. U. Shomurodov, Z. U. Uroqov, A. T. Ablahatov, A. A. Suyarov, J. S. Urazov	
Methodological Aspects for Branding in Private Schools.....	251
Odilova Sitora Sayfitdin qizi	
Совершенствование процедуры оценки эффективности и результативности расходов государственного сектора.....	256
Олимов Элёр Фазлиддин угли, Искандаров Суннатилло Бахриддин угли	
Logistika xizmatlari samaradorligini oshirishda blokcheyn texnologiyalardan foydalanish	261
Rajabov Orzujon Mamasoliyevich	
Markaziy Osiyoda energetika bozorini rivojlantirishning kelgusi istiqboli va imkoniyatlari.....	267
Saidov Mash'al Samadovich, Umarova Irodaxon Nuraliyevna	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda sug'urta bozorining innovatsion usullaridan foydalanishning konseptual asoslari	275
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi	
Oliy ta'limda boshqaruv strategiyalari va ularni amalga oshirish mexanizmi.....	279
Saidqulova Furuza Farmonovna	
Jismoniy shaxslardan olinadigan daromadlarini soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlari	283
Salimov Sherzod Baxtiyorovich	
O'zbekiston Respublikasidagi mavjud suv resurslarining iqtisodiy holati tahlili	288
Shanazarova Gulyora Baxtiyarovna	
Tijorat banklari kredit risklarini kamaytirish yo'llari.....	294
Tulkinova Maftuna Anvarbek qizi	
The use of Intellectual Systems in the Improvement of the Educational Process Management System in Higher Educational Institutions	303
Umarova Dildfuza Rakhmatilla qizi	
Oliy ta'lim tizimida yangi iqtisodiy mexanizmlarni shakllantirish.....	307
Xakimov Dilshodjon Rahmonaliyevich	
Global iqtisodiy sharoitida moliyaviy hisobotlar auditida muhimlikni baholashni xalqaro stanadartlar asosida takomillashtirish	311
Xasanova Nasiba Tolliboy qizi	

Qurilish materiallari sanoatida innovatsion klasterlarni tashkil etish istiqbollari.....	314
Yuldasheva Kamola Miraliyevna	
Oliy ta'lim muassasalarida gibril bulut xizmat modelini qo'llash mexanizmini ishlab chiqish	319
Zaripov Bahodir Bobomurod o'g'li	
Роль инвестиций в ситеме железнодорожного транспорта в Республике Узбекистан	325
Акбарова Лайло Упашевна	
Gidrotexnik inshootlar betonlarini samaradorligini tahlil qilish va oshirish natijalari	330
Asqarov B. A., Karimov M. U., Xolmirzayev S.T., Obidjonov J. T.	
Maxsus iqtisodiy zonalar hududiga jalb etilgan investitsiyalar to'g'risida	334
Davlayev G'olib Ashurovich	
Yangi xizmat turi xizmatlar sohasini innovatsion boshqarishning metodologiyasi	337
Djurayeva Dilnoza Davron qizi	
Mintaqalar innovatsion salohiyatini baholashning uslubiy yondashuvlari.....	343
J. A. Ismatullayev, D. X. O'rinov	
Milliy qayta sug'urtalovchilarning xalqaro sug'urta bozoriga kirib borishi va kutilayotgan xavf-xatarlar	348
Jorabayev Jasur Abduraxmanovich	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida tovarlar auditi natijalarini auditorlik hisobotida aks ettirish tartibi	354
Ibragimov M. M., Ergashev O. F.	
Turistik destinatsiyalarni tashkil etish va rivojlantirishning xorijiy tajribalari	358
Karimov Anvar Aktam o'g'li	
Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yo'llari.....	362
Qurbonov Muxiddin Abdullayevich	
Iqtisodiy xavfsizlikning institutsional tizimini tadqiq etishga uslubiy yondashuvlar.....	367
Mamatov Axmetjon Atajanovich, Allaberganov Zakir Gayibovich	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlarlari	373
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Paxta-to'qimachilik klasterlari eksport faoliyatini rivojlantirishning xorij tajribasi.....	380
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Korxonalar raqobatbardoshligini oshirish muammolari va dolzarb vazifalari	386
Musyeva Shoirazimovna	
Устойчивый и инклюзивный рост: взаимосвязь экономического прогресса с социальным равенством и экологическим управлением	390
Нодирбек Холбаев	
Mintaqalarni investitsion jozibadorligini taraqqiyot strategiyasiga ta'sirini statistik baholash.....	396
Nuriddinov Zufar Akbarovich	
Финансирование каракулеводства: преодоление финансовых вызовов в пустынных регионах Узбекистана	402
Нуриллаев Жамолiddин Ярашевич	
O'zbekiston investitsiya muhitini yanada yaxshilash va uning jozibadorligini oshirish.....	408
Oybek Elmuratov	
Intellectual mulkning iqtisodiy mazmuni va tarixiy rivojlanish bosqichlari	411
Maxmudova Nargiza Davlat qizi	
Implementation and use of Digital Technologies in Logistics Abstract.....	416
Kushakova Mamura, Koshakova Mukhlisa Surat qizi	
Innovatsion iqtisodiyot tushunchasining mazmun mohiyati	421
Abduqaxorov Bekzod O'tkir o'g'li	
Raqamlashtirish iqtisodiy o'sish va raqobatbardoshligini oshirish omili sifatida.....	426
Mamajonova Durdonahon Mamaruzi qizi	
O'zbekistonda tashqi savdoni notarif usullar orqali tartibga solishning mamlakat iqtisodiyotiga ta'siri.....	431
Norqobilov Akobir Iso o'g'li	
Инновационные методы переработки горных отходов для экологической устойчивости в Узбекистане	437
Аскарлов Бахтиер Аскарлович, Собирова Мукаддас Хамидуллаева	
Опыт зарубежных стран по стимулированию производства сельскохозяйственной продукции и перспективы внедрения в Узбекистан.....	442
Холиков Сулаймон Уткир угли	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda strategik boshqaruv hisobini tashkil qilishning uslubiy jihatlarlari.....	447
Pardayeva Shahnoza Abdinabiyevna	
O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishni statistik tahlili.....	452
Sayfullayev Siddik Nosirovich	
Sug'urta tashkilotining innovatsion risklarini baholash.....	457
Sattorov Shoxrux Maxmudjon o'g'li	

Kapital bozori rivojlanishining zamonaviy tendensiyalari	462
Turdiyeva Uzayda Omirbayevna	
Адаптивный искусственный интеллект в управлении человеческими ресурсами.....	469
Хайдарова Малика Шокирджановна	
Oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy mablag'lardan samarali foydalanishga xizmat qiluvchi zamonaviy va istiqbolga mo'ljallangan huquqiy asoslarning yaratilganligi to'g'risida.....	478
Xayriddinov Shuxrat Botirovich	
Investitsiya loyihalariga ta'sir qiluvchi risklarni sifat jihatdan baholash usullarining o'ziga xos xususiyatlari	482
Shaislamova Nargiza Kabilovna	
Tijorat banklari tomonidan investitsion loyihalarni kreditlash tartib va ularni takomillashtirish yo'llari	491
Yunusova Ozoda Anvarjon qizi	
Hududlar iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda soliq salohiyatini oshirishning nazariy jihatlarini	498
E. N. Raximov	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi.....	504
Avazov Ilxom Ravshanovich	
Inson resurslarini boshqarishning innovatsion usullarini joriy etish vositalarini ishlab chiqish.....	509
Djuraeva Guzal Shavkatovna	
Agrar soha korxonalarining moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish.....	513
Erkinxojiyev Ismoiljon Ikromjon o'g'li	
Korporativ qimmatli qog'ozlar asosida korxonalarni moliyalashtirishning ilg'or xorij tajribalari.....	517
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
The impact of corporate governance on firm performance and financial stability	524
Muhammadyor Yunusov	
Mintaqalarda kamg'allik darajasini pasaytirish va xorij tajribasidan foydalanish yo'llari.....	537
Musulmonova Shahlo Nasriddinovna	
Makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash soliq ma'muriyatchiligini samarali tashkil etish yo'llari	541
Mutalova Dilorom Maxamadjanovna, Kenjaboyeva Nigina	
Iqtisodiy savodxonlik hamda tadbirkorlik qobiliyati o'rtasidagi to'g'ri nisbatdagi bog'liqlik munosabatining fundamental asoslari.....	544
Tuxtayeva Muyassar Shovkat qizi	
Korxonalarining bankrotlik riskini baholashning xalqaro modellari.....	550
Umarova Hulkar Umidulloyevna	
O'zbekistonda korxona boshqaruvida kadrlar salohiyatidan foydalanish amaliyotini rivojlantirishning xorij tajribasi	555
Do'stova Aziza Qahramonovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida boshqaruv tizimining xususiyatlari.....	559
Iroda Majidova	
Ziyorat turizmini rivojlantirishning muhim xususiyatlari	565
Mirzayev Qulmamat Jonuzoqovich, Shukurov Tohirjon Izzatullo o'g'li	
Qandolat mahsulotlari bozorida marketing tadqiqotlarini asosiy yo'nalishlari	569
Tuychiyeva Vasila Faxriddin qizi	
"Зелёная экономика" как фактор повышения экономического роста страны.....	573
Тураева Адиба Икрамовна	
Oilada sarf-xarajatlar samarasiga erishishning muhimligi.....	580
Xasanov Rustam Rabimovich	
Aholi farovonlik darajasidagi farqlarni tartiblash yo'nalishlari.....	583
Xasanov Rustam Rabimovich, Turdiyev Zoxidjon Rustamovich	
Совершенствование оценки стоимости объектов недвижимости в Узбекистане на основе зарубежного опыта.....	588
Хомитов К. З., Халилова Л. Ш.	
Mamlakatimizda qishloq xo'jaligida kooperatsiya munosabatlarini rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanishning ahamiyati.....	594
Choriyeva Nigina Kaxramonovna	
Davlat xaridlari tizimini takomillashtirish yo'llari	598
Alimbayeva Sevara Alimbayevna	
Yengil sanoatni rivojlanishida Germaniya tajribasi.....	601
F. Jumaniyazova, G'ulomov Ibroxim Rustam o'g'li	
The efficiency of usage of Islamic finance instruments in security market.....	607
Khasanov Umarbek Begmat ugli	
Tadbirkorlik subyektlari eksportini rivojlantirishda raqamli platformalardan foydalanishning xorijiy tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari.....	613
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich	
O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarini tashkil qilinishining hozirgi holati va muammolari	621
Nutfulloev Tolib G'olib o'g'li	

Mehnat bozorida raqamli texnologiyalardan foydalanish metodologiyasini takomillashtirish	627
Maxammadiyev M. M.	
Ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish sharoitida mahsulot tannarxini optimallashtirish asoslari.....	632
Narzullayeva Gulchehra Salimovna	
Elektron pullarni rivojlantirish yo'llari	636
Rustamov Maqsud Suvonqulovich, Egamberganov Mirzabek Odilbek o'g'li	
Загрязнение окружающей среды в Узбекистане: проблемы, причины и пути решения	644
Ишонкулова Феруза Асатовна, Шукуров Тимур Умидович	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarini transformatsiyalash modeli orqali takomillashtirish	649
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyevena	
Land Tax Received From Individuals and its Share in the Budget of the Republic of Uzbekistan	656
Hakimov Feruz Khurshid ugli	
O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyot va iqlim o'zgarishi bilan bog'liq xarajatlar tahlili	659
Isaxonova Ruxshona Muzaffar qizi, Sharapova Mashxura Azadovna	
Qurilish xizmatlari ma'lumotlar tizimini takomillashtirish imkoniyatlari	665
Nurfayziyev Zayniddin Boymurodovich, Nurfayziyev Elyor Zayniddinovich	
Ipotekali kreditlashni rivojlantirishning xorijiy davlatlar tajribasi va uni O'zbekistonda tatbiq etish yo'llari	670
Turdiyev Shaxriddin Erxonovich	
Suv resurslaridan foydalanishda xorij tajribalari	675
Berdiyev Anvar Abdivaliyevich	
Auditda yetarli va mos dalillarni to'plash tartibi	681
Meliyev Isroil Ismoilovich	
"Yashil" iqtisodiyot konsepsiyasining shakllanishi va rivojlanishi	686
Urunbayev Saparbek Samatovich	
Uy-joy fondini boshqarish samaradorligini oshirishning ustuvor yo'nalishlari.....	692
Xolmuradov Raxmatilla Ne'matillaevich	
O'zbekiston mahsulotlarining tashqi bozordagi raqobatbardoshligi xususiyatlari va onlayn platformalar.....	699
Baymuradov Shoxrux Maxmudovich	
Factors affecting investment attractiveness in the global investment landscape.....	704
Otaboev Akhmed Makhsubek o'g'li, Juliana Juliana, Fazliddin Nasriddinov	
Xalqaro migratsiyaning O'zbekiston mehnat bozori va inson kapitaliga ta'siri.....	709
Tilabova Kumush Farhod qizi	
Анализ и оценка естественного освещения помещений образовательных учреждений.....	714
Пирмухамедова Шахноза	
Актуальные вопросы укрепления доверия населения к банковской системы Республики Узбекистан.....	719
Рузибоева Нилуфар Тулкин кизи	
Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли.....	725
Бибутова Шахло Саъдуллаевна	
Iqtisodiyotni rivojlantirishda erkin iqtisodiy zonalarni tashkil etishning afzalliklari va muammolari	730
Axmedova Dilbar Buronovna	
Natijaga yo'naltirilgan budjetlashtirishda sog'liqni saqlash muassasalarini moliyalashtirishning mohiyati.....	734
Ishmanova Diana Nurmamadovna	
Oziq-ovqat sanoatini tashkiliy-iqtisodiy jihatdan rivojlanti-rishning nazariy asoslari	737
Muxtorova Madina Azamat qizi	
Ipoteka kreditlari sohasidagi islohotlar va kelajakdagi istiqbollar	741
A'zamxo'jayeva Nihola Sulaymon qizi	
Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari	746
Yodgorova Xalima To'liqinova	
Budjet ijrosini samarali ta'minlashda davlat xaridlarining ahamiyati.....	752
Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li, Fayzullayeva Zilola Ravshanovna	
Aholi sog'ligi – milliy boylikning tarkibi va jamiyat taraqqiyotining muhim shartidir.....	763
Djumabayeva Shaira Xalillayevna	
Moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlari: hisob siyosati.....	769
Rizayev Nurbek Kodirovich, Mamatova Charos Shavkiddinova	
Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsion muhitning o'rni	778
Valiyeva Sayyora Xushbaqovna	
Davlat ishtirokidagi korxonalarda korporativ ijtimoiy mas'uliyat ("Rossiya temir yo'llari" OAJ misolida).....	784
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Saidqulov Avazbek Botirqul o'g'li	
Raqamli transformatsiyaning O'zbekistonning investitsion jozibadorligiga ta'siri.....	790
Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li, Markabayeva Jansaya Aybek qizi	
Trade Marketing in the Era of Social Media: Strategies for Attracting and Retaining Customers Through Social Media Platforms.....	795
Mamatkulova Shoira Jalolovna	

Mamlakatimiz to'qimachilik tarmog'ining zamonaviy holati va tendensiyalari.....	800
Azizxon Tillyaxodjayev	
Physical Activity and Education, Trends in the Sports Industry	807
Axtamov Djamshed Baxromovich	
Davlat moliyaviy nazoratining amalga oshirishning metodologik masalalari.....	812
Hakimov Nodir Nazarovich	
Avtomobil yo'llari tizimidagi tashkilotlarda buxgalteriya hisobi va ichki nazorat tizimini tashkil qilishning o'ziga xos jihatlari	818
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
Inson kapitali indeksini oshirishda ta'lim tizimini rivojlantirish yo'nalishlari	826
Akhmadaliev Nikholakhon	
Global iqtisodiyot sharoitida bank inqirozlarining kelib chiqish sabablari va ularni boshqarish yo'nalishlari	829
To'xtayeva Umida Shamsiddin qizi	
Усовершенствование практики управления инфляцией на примере зарубежного опыта.....	833
Нишанбаева Наргиза Бохадировна	
Sud-buxgalteriya ekspertizasini tayinlashning tashkiliy-huquqiy ta'minoti.....	837
Darvishov Sarvarbek Rustamovich	
Mudofaa majmui va huquq muhofaza qilish organlari muassasalari, tashkilotlari g'azna ijrosi	845
Fayzullayeva Zilola Ravshanovna	
The Concept and Theoretical Foundations of Marketing Strategy in Regional Development.....	851
Diyorakhon Ibragimovna Kholmurotova	
Umumta'lim maktablarini moliyalashtirishning o'ziga xos xususiyatlari	857
Turayev Ochil Yarashevich	
Innovatsion faoliyat moliyaviy modellari va mexanizmlarini rivojlantirishning konseptual asoslari	861
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
15-sonli MHXS asosida bitim narxini aniqlash	869
Toshpo'latova Munisabonu Ibrohim qizi	
Issiqlik ta'minoti xizmatlarini ko'rsatish samaradorligi va sifatini baholash ko'rsatkichlari tizimi.....	873
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
The Role of Local Budgets in Tax Policy.....	877
Mukaddasova Gavxarxon Nodirxonovna	
Korporativ boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish negizida innovatsion muhitni shakllantirish asoslari	881
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Fermer xo'jaliklari samarali faoliyatining asosiy statistik ko'rsatkichlari va ularning tahlili.....	887
M. Sh. Axmedova	
O'zbekiston Respublikasida kambag'allikni qisqartirishning institutsional va huquqiy asoslari.....	892
Xudoyberdiyev Jamshid Juraboy o'g'li	
Global biznes muhitining korporativ boshqaruv tizimiga ta'siri.....	897
Egamberdiyev Shuxrat Satimbayevich	
Sug'urta faoliyatida anderryayting xizmatini takomillashtirish	901
Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich, Rajabboyev Muzaffar Erkaboyevich	
Qozog'iston sug'urta bozori tahlili	906
Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich, Djalilova Malika Shuxratovna	
Tashqi savdoni tashkil etish va tartibga solishda merkantilistlar g'oyalarining tutgan o'rni.....	911
Turayev Nurbek Muxammadovich	
Актуальные вопросы обеспечения экологической безопасности.....	919
Исроилов Боходир Ибрагимович, Хасанов Ойбек Мардонович	
Qo'shilgan qiymat solig'ini budjetdan qaytarish tartibini takomillashtirish	923
Qurbonov Muxiddin Abdullayevich	
Aholini qishloq xo'jaligi mahsulotlari bilan ta'minlash samaradorligini oshirish yo'nalishlari.....	927
Ochilova Maftuna Toshpulat qizi	
Fermer xo'jaliklari samarali faoliyatini tashkil etishning asosiy omillari	932
M. Sh. Axmedova	
Bank xizmatlarini shakllantirish bo'yicha xorijiy ilg'or davlatlar tajribasi.....	936
Ergashev Azizxon Avazxon o'g'li	
Ikkiyoqlama soliqqa tortish munosabatlarini tartibga solishga oid ilmiy-nazariy qarashlar	941
Rajapov Shuxrat Zaripbayevich	
Как достичь высоких показателей устойчивости и избежать гринвошинг или роль ESG отчетности в достижении ЦУР в Узбекистане	947
Салахутдинова Юлдуз Голибовна	
Moliyaviy fribgarliklarga qarshi kurashishda raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari.....	952
Gadaev Ismat Yadgarovich	
Блокчейн-технология и информационная безопасность в цифровой экономике Узбекистана.....	955
Кадилов Алишер Исмаилович	

O'zbekiston Respublikasining agrar siyosati va uni takomillashtirish yo'llari.....	959
Ibrohimov Boburmirzo Baxtiyor o'g'li, Tursunov Abdulxamid G'afurjon o'g'li	
Soliq imtiyozlari ma'muriyatchiligining amaldagi holati tahlili.....	964
Nurmatov Sherzod Rustamovich	
Issiqlik ta'minoti xizmatlari sifatiga ta'sir etuvchi omillar va ularni baholash	972
Abdulaziz Abdumovminovich Matro'ziyev	
The Use of Modern Management Methods in the Management of Housing Stock in the Digital Economy Conditions	976
Mamanazarov Oybek Shomurodovich, Inoyatova Durdona Shoxaydarovna	
O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishda yoshlarning roli	982
Beknazarov Bekzod Baxtiyor o'g'li	
Korxonalarda innovatsion jarayonlarni samarali tashkil etish yo'nalishlari	987
Gafurova Umida Fatixovna	
Davlat boshqaruvi tizimi va hududiy rivojlanish o'rtasidagi munosabatlar	992
Tolibjon Qazaqov Sharifjon o'g'li	
Sanoat korxonalarining strategik iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash	996
Uktamov Xusniddin Faxriddinovich	
Tijorat banklarida mijozlarga yo'naltirilgan marketing strategiyalaridan foydalanish samaradorligi	1000
Maxamadjanov Akbar Maxamadaliyevich	
Tadbirkorlik muhiti tahlili va uni davlat tomonidan tartibga solish shart-sharoitlari	1005
S. T. Toshaliyeva, A. M. Abduraxmonov	
Учет поступления и списания с учета основных средств в бюджетных организациях	1010
Абдуллаева Нилуфар Джавдат кизи	
Tijorat banklarida kredit operatsiyalari hisobini takomillashtirish.....	1015
Sa'dullayeva Asaxon Muzaffarovna	
Davlat budjetining soliqsiz daromadlari shakllanishini takomillashtirish yo'llar.....	1018
O'ktamova Nargiza Narzulla qizi	
Sog'liqni saqlash tizimini davlat tomonidan moliyalashtirishning zaruriyati.....	1022
Meliyev Azimjon Murodullo o'g'li	
Oliy ta'lim tashkilotlari faoliyatini boshqarishda ichki audit xizmatining zarurligi	1027
Shaymatova Nargiza Ashurovna	
Hududlarda inklyuziv iqtisodiy o'sishni ta'minlashning nazariy asoslari.....	1032
Tangriberdiyev Sulaymon Kamiljonovich	
Tadbirkorlikni rivojlantirish va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashni tashkil etishning nazariy va uslubiy tamoyillari	1038
Farxodjon Inamov	
Xitoy iqtisodiyotidagi to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarga ta'sir etuvchi omillar	1045
Turdiqulov Farrux Ravshanjon o'g'li	

TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH VA DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB- QUVVATLASHNI TASHKIL ETISHNING NAZARIY VA USLUBIY TAMOYILLARI

Farxodjon Inamov

Namangan muhandislik-qurilish instituti tayanch doktoranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada tadbirkorlikni rivojlantirish va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashni tashkil etishning nazariy va uslubiy tamoyillari qishloq xo'jaligida tadbirkorlikni rivojlantirish va rag'batlantirishning tashkiliy-iqtisodiy shartlari, jamiyat va umuman insoniyat uchun ahamiyatini anglashning amaliy jihati va boshqaruv amaliyoti orqali amalga oshirilishi haqida fikr va mulohazalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: tadbirkorlikni rivojlantirish, boshqaruv mexanizmi, boshqaruv obyektlari, bozor, korxona samaradorligi.

Abstract: In this article, the theoretical and methodological principles of the development of entrepreneurship and the organization of state support are implemented through the organizational and economic conditions of the development and promotion of entrepreneurship in agriculture, the practical aspect of understanding its importance for society and humanity as a whole, and management practice. thoughts and comments are presented.

Key words: business development, management mechanism, management objects, market, enterprise efficiency.

Аннотация: В данной статье теоретические и методологические основы развития предпринимательства и организации государственной поддержки реализуются через организационно-экономические условия развития и стимулирования предпринимательства в сельском хозяйстве, практический аспект понимания его значения для общества и человечества в целом и практики управления, представлены мысли и комментарии.

Ключевые слова: развитие бизнеса, механизм управления, объекты управления, рынок, эффективность предприятия.

KIRISH

Qishloq xo'jaligi korxonalari faoliyati tashkiliy, iqtisodiy va moliyaviy yordamni talab qiladi. Yuqori, ijtimoiy va iqtisodiy raqobatbardosh moliyaviy natijalarni yaratish bir vaqtning o'zida qishloq xo'jaligi korxonasining ijtimoiy va iqtisodiy missiyasini amalga oshirishni anglatadi.

Sohani davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash – oziq-ovqat xavfsizligini kafolatlash va qishloq hududlarini barqaror rivojlantirish mezonlariga erishishning samarali tashkiliy-iqtisodiy chorasidir. Tadbirkorlikni rivojlantirish va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashni tashkil etish nazariyasi bu jarayonning natijalarini aniqlash va modellarini shakllantirishda ko'p qirrali hisoblanadi. Faqat qishloq xo'jaligi tadbirkorligi uchun iqtisodiy rag'batlantirish nazariy va amaliy qo'llash ma'nosida dolzarbdir.

Tadbirkorlikni davlat, bozor va nodavlat tashkilotlari tomonidan iqtisodiy rag'batlantirish omili korxonalarni samaradorlik uchun zarur bo'lgan iqtisodiy faoliyatni amalga oshirishga, rag'batlantirishga qaratilgan tashkiliy, iqtisodiy, tashkiliy va huquqiy choralarni qo'llash orqali o'z ifodasini topadi. Tadbirkorlikni rivojlantirishni tashkil etish uchun iqtisodiy rag'batlantirish asosiy ahamiyatga ega bo'lib, iqtisodiy faoliyatni ma'lum bir yo'nalishda yo'naltirish uchun tashkiliy, moliyaviy va iqtisodiy omillarning tizimli sifatda tavsiflanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda iqtisodiy-statistik usullar, tizimli tahlil, guruhlashtirish taqqoslash, solishtirish, tanlanma kuzatuv usullari, ko'p omilli ekonometrik tahlillar, prognozlashtirish va boshqa usullardan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Iqtisodiy rag'batlantirish – tadbirkorlikni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash siyosatini amalga oshirish jarayoni bo'lib, makro (iqtisodiyot), mezo (mintaqa, tarmoq) va mikro (korxona) darajalarida amalga oshiriladi. Iqtisodiy rag'batlantirishning tegishli ta'siri korxonalarning ishlab chiqarish-xo'jalik faoliyatining maqsadli ta'sirini ta'minlashni muvofiqlashtirish, korxona xodimlarining mehnat faoliyati uchun motivatsiyani shakllantirish va chora-tadbirlarni amalga oshirish orqali dastur natijalariga erishish uchun zarur shart-sharoitlarni shakllantirishni, raqobatbardoshligini oshirishni o'z ichiga oladi.

Tadbirkorlikni tashkil etish tizimida, shuningdek, iqtisodiy rag'batlantirishni amalga oshirish va qishloq xo'jaligi tadbirkorligini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlarini amalga oshirishda qishloq xo'jaligining o'ziga xos xususiyatlari hisobga olinadi. Xususan, qishloq xo'jaligi korxonalarining samarali ishlashini ta'minlash maqsadida qishloq xo'jaligi faoliyatida e'tiborga olinishi kerak bo'lgan beshta tarmoq xususiyatlarini ko'rsatib o'tishimiz mumkin:

- **institutsional xususiyatlar** - qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish, qayta ishlash va sotish bilan bog'liq holda yuzaga keladigan munosabatlarni tartibga solish sohasida zarur huquqiy bazaning takomillashmagani; davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash zarurati; qishloq xo'jaligi infratuzilmasining rivojlanish darajasi va sur'atlarining tarmoq talab va ehtiyojlarini qondirish uchun yetarli emasligi;
- **iqtisodiy xususiyatlar** - kalendar yil davomida aylanma mablag'larning notekis tushishi; tijorat banklari tomonidan qishloq xo'jaligi tuzilmalarini kreditlashning yetarli darajada emasligi; investitsiya qilingan mablag'larni qaytarish muddati uzoqroq;
- **texnologik xususiyatlar** – tabiiy va iqlim sharoitlariga haddan tashqari bog'liqlik; ishlab chiqarishning mavsumiyliigi; yuqori material sig'imi; maxsus qishloq xo'jaligi texnikasidan foydalanish zarurati; ishlab chiqarishning past harakatchanligi; asosiy fondlarni joylashtirish va ishlab chiqarilgan mahsulotlarni saqlash uchun katta maydonlarni jalb qilish zarurati; uzoq ishlab chiqarish tsikli; mahsulotning buzilishi va cheklangan saqlash muddati ehtimoli;
- **ijtimoiy xususiyatlar** – qishloq aholisining daromadlari va ta'lim darajasi shahar aholisiga nisbatan pastligi; vayron qilingan ijtimoiy va yo'l infratuzilmasi; qishloq aholisiga maishiy xizmat ko'rsatishning tegishli darajada yo'qligi; qishloq joylarda ish o'rinlarining yetishmasligi;
- **etnik xususiyatlar** – tarixiy voqealar ta'sirida shakllangan va qishloq aholisining o'ziga xos mentaliteti va iqtisodiy tafakkurini shakllantirgan, buni e'tiborsiz qoldirib bo'lmaydi. Tegishli murakkab mexanizm mavjud bo'lgan taqdirda tashkiliy-iqtisodiy vositalar samarali ishlaydi.

Qishloq xo'jaligi sohasidagi tashkiliy-iqtisodiy mexanizmni qishloq xo'jaligi korxonalarining ishlash tartibini shakllantiradigan va ta'sir qiluvchi tashkiliy, iqtisodiy, huquqiy, boshqaruv, tartibga solish choralari va jarayonlari tizimi sifatida kutilayotgan iqtisodiy, ijtimoiy, ekologik va boshqa natijalarni ko'rib chiqish kerak. Agrobiznes korxonalari rivojlanishini ta'minlashning tashkiliy-iqtisodiy vositalarining asosiy tarkibiy qismi bo'lgan tashkiliy, iqtisodiy, huquqiy, boshqaruv va tartibga solish chora-tadbirlarini amalga oshirish, albatta, izchil va tizimli xarakterga ega bo'lishi kerak.

Xususan:

- O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmining elementlariga bozor tipidagi subyektlarni yaratish;
- qishloq xo'jaligi bozori infratuzilmasi;
- yer munosabatlarini tashkil etish;
- agrar sohani boshqarish tizimi;
- qishloq tadbirkorligi va agroservis kooperatsiyasini rivojlantirish;
- qishloq hududlarini rivojlantirish dasturlari;
- investitsiyalar va innovatsiyalarni rivojlantirish;
- davlat nazorati va moddiy-texnik ta'minoti tizimi;
- kreditlash va bank xizmatlari;
- qishloq xo'jaligi bozorlarini sug'urtalash;

- davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash;
- narx va bojxona tariflarini tartibga solish;
- moddiy-texnik ta'minot;
- soliqlar tortish va qimmatli qog'ozlar bozori kiradi¹.

Belgilangan tarkibiy qismlarni hisobga olgan holda, zamonaviy iqtisodiy sharoitda ulardan eng dolzarbini batafsilroq ko'rib chiqish mumkin. Qishloq xo'jaligi korxonalarini rivojlantirish samaradorligini oshirishda kreditlash va boshqa bank xizmatlari, tavakkalchilikni sug'urtalash, investitsiyalar va qimmatli qog'ozlar bozorini rivojlantirishda vositachilik xizmatlari nihoyatda muhim o'rin tutadi. Kreditlash rivojlanishining past darajasi ipoteka kreditlash, garov bazasini shakllantirish mexanizmlari va boshqa turdagi kafolatlarning yo'qligi bilan bog'liq.

Sug'urtalash kabi tashkiliy-iqtisodiy mexanizmning muhim tarkibiy qismi sug'urta tartib-taomillari, o'zaro sug'urtalashni tashkil etish mexanizmlari standartlashtirilmaganligi, qishloq xo'jaligi sug'urtasini tartibga solish bo'yicha davlat agentligi tashkil etilishiga yo'l qo'yilmaganligi sababli yetarli darajada samarali rivojlanmayapti. Qishloq xo'jaligi korxonalarining rivojlanishini ta'minlashning barcha vositalarini yaratish va faoliyat yuritishda, shuningdek, qishloq xo'jaligi o'ziga xos tarmoq sifatida qishloq xo'jaligi korxonalari faoliyati natijalariga sezilarli ta'sir ko'rsatadigan bir qator xususiyatlarga ega ekanligini ham doimo hisobga olish kerak. Bu xususiyatlarga quyidagilar kiradi:

- asosiy ishlab chiqarish vositalari yer va tirik organizmlar – biologik qonuniyatlar asosida rivojlanadigan o'simliklar va hayvonlar;
- ishlab chiqarishning mavsumiyliги va ishlab chiqarish tsikli davomida daromadlarning tartibsiz olinishi;
- xavf va noaniqlikning mavjudligi, chunki ishlab chiqarish natijalariga tabiiy sharoit sezilarli darajada ta'sir qiladi;
- qishloq xo'jaligi korxonalari tomonidan ishlab chiqarilgan mahsulotlar ishlab chiqarish jarayonida ishtirok etishda davom etmoqda;
- suv resurslarining muhim rol o'ynashi va texnologik jihozlarga doimiy ehtiyojni mavjudligi.

Belgilangan xususiyatlarni bartaraf etib bo'lmaydi, shuning uchun ularni bilish, to'liq tahlil qilish, qonunlarning harakat mexanizmini har tomonlama ko'rib chiqish va to'g'ri qo'llash agrar korxonalarning iqtisodiy faoliyati samaradorligiga katta ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuning uchun qishloq xo'jaligi korxonasining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda barqaror va daromadli faoliyat yuritishi tashkiliy-iqtisodiy vositalarni ishlab chiqish va takomillashtirish zarurligini belgilaydi.

Ushbu rivojlanish va takomillashtirishni amalga oshirish, birinchi navbatda, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash shaklida, so'ngra bozor mexanizmi va ichki iqtisodiy tartibga solish orqali davlat ta'sirida mamlakat hukumati tomonidan amalga oshirilishi kerak. Shu bilan birga, teng huquqlilik yaratish maqsadida ma'muriy, tashkiliy-iqtisodiy dastaklar va rag'batlantirish tizimi yordamida tarmoqlararo va tarmoq ichidagi munosabatlarni tartibga solishda davlatning rolini kuchaytirish muhimligini qayd etish lozim. Rag'batlantirishning hal qiluvchi omili davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishdir.

Qishloq xo'jaligini moliyaviy qo'llab-quvvatlash va moliyaviy himoya qilish zarurati nafaqat ishlab chiqarishning mavsumiyliги, tsiklligi, kapital aylanish davrining uzoqligi bilan bog'liq, balki qishloq xo'jaligi sektorining daromad keltirishi bilan bog'liq. Bizning fikrimizcha, O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash ishlab chiqarishning rentabelligini kengaytirilgan takror ishlab ta'minlash, qishloq joylarida mehnat resurslarini saqlash va kompleks rivojlantirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish, aholining arzon oziq-ovqat mahsulotlari sifatiga bo'lgan ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan bo'lishi kerak.

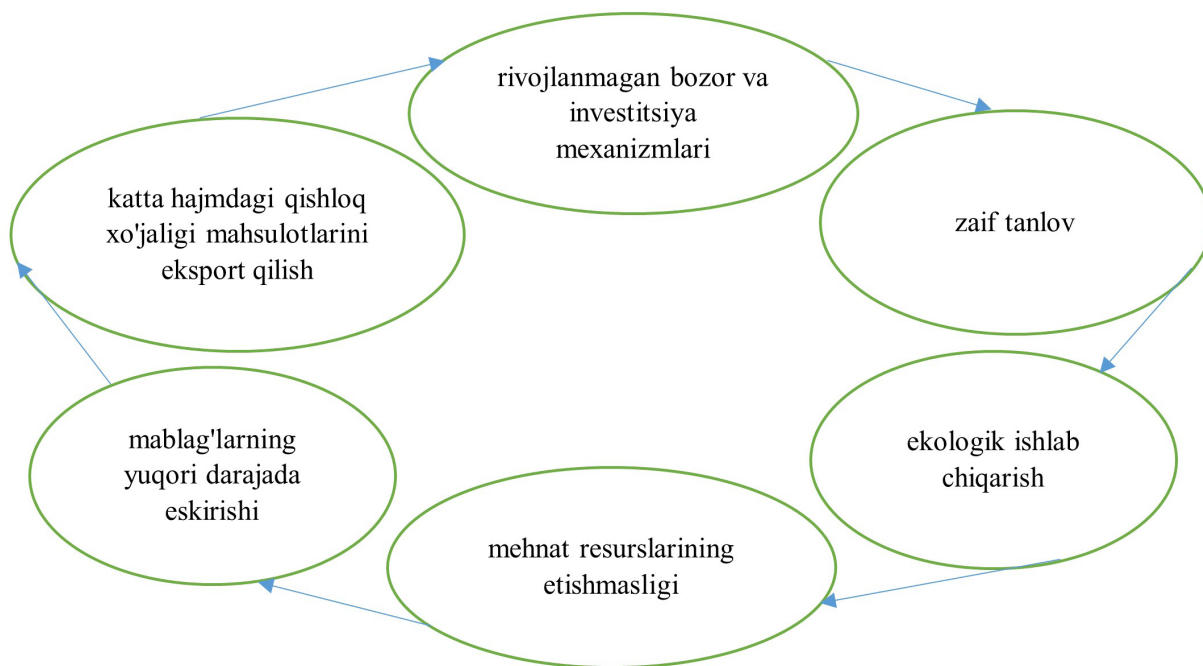
Bu qishloq xo'jaligiga yangi mablag'larni jalb qilish va davlat yordamini yanada oqilona va maqsadli ko'rsatish yo'llarini izlash zarurati ortib borayotgan muammoning keskinligini aks ettiradi. Ko'rib turganingizdek, hozirda "davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash" tushunchasi turlicha talqin qilinsa-da, ayni paytda ular qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini rivojlantirish va qishloqning ijtimoiy infratuzilmasini tiklashdan iborat bo'lgan umumiy maqsadni belgilab beradi.

Biroq, O'zbekiston Respublikasida agrosanoat kompleksini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash yetarli emas. Shu sababli, bu ma'lum darajada monopoliya va oligopolialarning paydo bo'lishiga, iqtisodiy beqarorli-

1 Lopatyuk R. I., Biletska N. V. Effective provision production of agricultural enterprises. Economy. Management. Business. 2015. No. 1 (11). P. 189-193.

kning rivojlanishiga, narxlarning noaniqligiga, mamlakatdan kam moliyalashtirishga va 1-rasmda tasvirlangan bir qator boshqa muammolarni bartaraf etishga yordam berdi.

1-rasm: Rivojlanish samaradorligini ta'minlashda agrosanoat majmuasi muammolari

Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega bo'lgan chora-tadbirlarni amalga oshirish uchun davlat moliyaviy yordam ko'rsatishi shart, chunki ularni qishloq xo'jaligi korxonalari o'z mablag'lari yoki tijorat banklarining kreditlari hisobidan to'liq moliyalashtirib bo'lmaydi. O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash sanoatni rivojlantirishga qaratilgan dastur va chora-tadbirlarni byudjetdan moliyalashtirishni, imtiyozli soliq rejimini, tijorat banklarining kreditlaridan foydalanganlik uchun foiz stavkalarini qisman qoplashni o'z ichiga oladi.

Qishloq xo'jaligida kengaytirilgan takror ishlab chiqarish jarayonini qo'llab-quvvatlash uchun byudjet mablag'lari zarur bo'lib, bu orqali inflyatsiya jarayonlarini jilovlash va qishloq xo'jaligi mahsulotlari iste'molchilari manfaatlarini himoya qilish lozim. Bugungi kunda "davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash" tushunchasining asosiy talqini qonunchilik darajasida tasdiqlanmagan. Bu ko'pincha "davlat tomonidan tartibga solish tizimi", "moliyaviy qo'llab-quvvatlash", "byudjetni qo'llab-quvvatlash tizimi", "qishloq xo'jaligiga davlat yordami" va boshqalar kabi tushunchalar bilan belgilanadi.

O'zbekiston Respublikasida agrosanoat kompleksini rivojlantirish uchun davlat moliyaviy yordami bilvosita davlat yordami (soliq imtiyozlarini taqdim etish); bevosita davlat yordami (byudjetdan ajratmalar, byudjet kreditlari) shakllarda amalga oshiriladi. Quyidagilar qishloq xo'jaligini davlat byudjeti mablag'lari hisobidan davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning asosiy yo'nalishlari hisoblanadi:

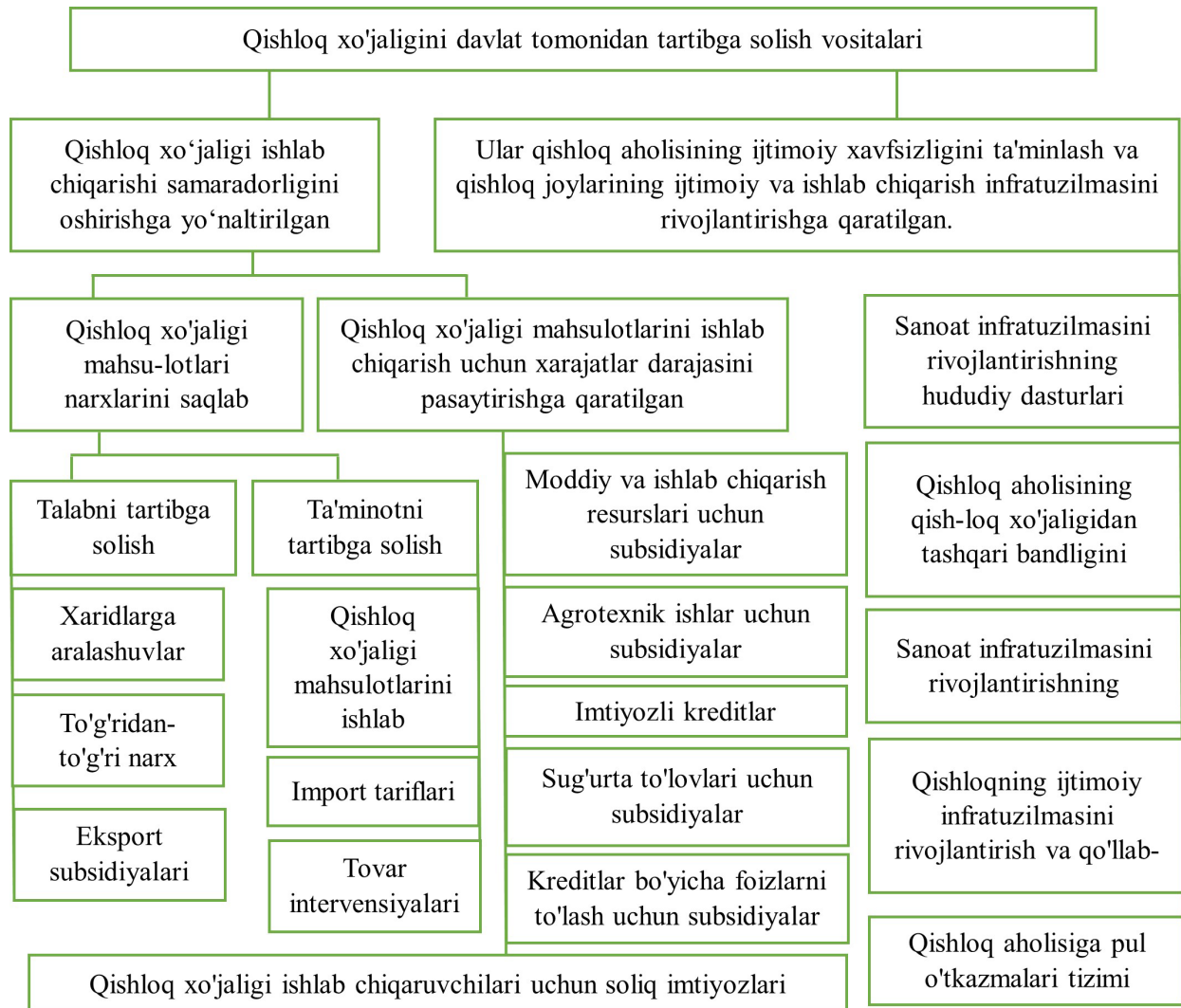
- qishloq xo'jaligi tovar ishlab chiqaruvchilarni subsidiyalar, subsidiyalar, kompensatsiyalar shaklida bevosita byudjetdan qo'llab-quvvatlash, bunda mablag'lar turdosh tarmoqlarga yo'naltirilgan, shuningdek, tovar ishlab chiqaruvchilarning to'lov qobiliyatini oshirish va ularning investitsion jozibadorligini oshirish;
- agrosanoat majmui tovar ishlab chiqaruvchilarining mavsumiy xarajatlari uchun imtiyozli shartlarda qisqa muddatli naqd kredit berishni qo'llab-quvvatlash;
- agrosanoat majmuasi korxona va tashkilotlarini uzoq muddatli lizing (lizing) asosida mashinasozlik mahsulotlari bilan ta'minlashni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash;
- muayyan sohalarda ixtisoslashtirilgan davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash;
- fermerlikni rivojlantirish, ehtiyot qismlarning mavsumiy zaxiralarini, urug'lik va veterinariya preparatlarining markazlashtirilgan fondlarini yaratish va boshqalar;
- qishloq xo'jaligiga kapital qo'yilmalarni, shuningdek, markazlashtirilgan va markazlashmagan maqsadli dasturlar doirasidagi investitsiyalarni davlat tomonidan qaytarilmaydigan moliyalashtirish;

- tanlov asosida amalga oshirilayotgan maqsadli dasturlar doirasida investitsiyalarni qaytarib olinmasdan moliyalashtirish, shuningdek jalb etilgan investisiya kreditlari bo'yicha davlat kafolatlarini berish;
- qishloq xo'jaligi ta'limi va fan tizimini rivojlantirishni moliyalashtirish.

Rus olimi L.M. Vasilev ushbu muammoni o'rganishda qishloq xo'jaligini davlat tomonidan tartibga solish vositalarini shartli ravishda ikki guruhga ajratadi:

- 1) qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi samaradorligini oshirish vositalari;
- 2) qishloq aholisining ijtimoiy xavfsizligini ta'minlash va qishloq joylarining ijtimoiy va ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirish vositalari (2-rasm).

2-rasm: Qishloq xo'jaligini davlat tomonidan tartibga solish vositalari

Ushbu guruhlariga ko'ra, qishloq xo'jaligini davlat tomonidan tartibga solish vositalarini quyidagicha belgilash mumkin:

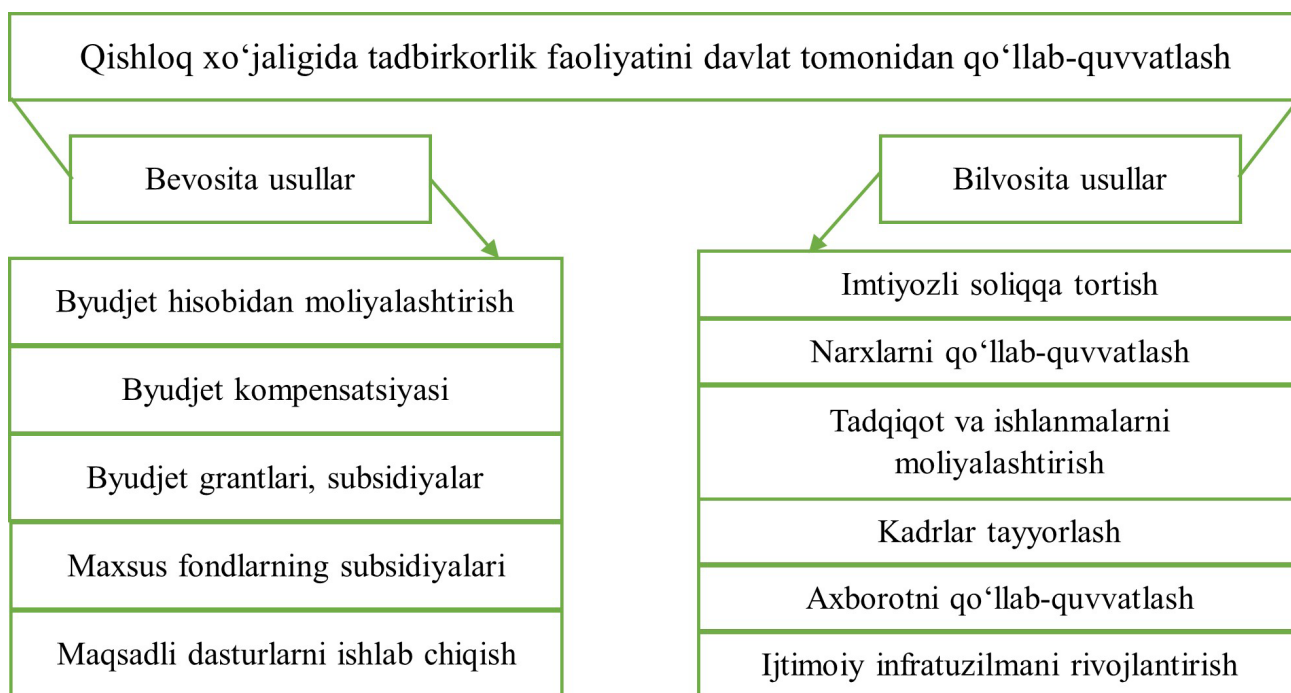
- 1) qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchilari uchun maxsus soliq rejimlarini belgilash;
- 2) qishloq va shaharlarni davlat ehtiyojlari uchun mahsulot, xom ashyo va oziq-ovqat sotib olish, saqlash, qayta ishlash va sotish;
- 3) qishloq xo'jaligi mahsulotlari, xomashyo va oziq-ovqat mahsulotlarining ayrim turlariga minimal va maksimal narxlarni belgilash;
- 4) qishloq xo'jaligi mahsulotlari, xomashyo va oziq-ovqat mahsulotlarining importi va eksportini tarif hamda tarifsiz tartibga solish, qishloq xo'jaligi mahsulotlari, xom ashyo va oziq-ovqat mahsulotlari eksportini qo'llab-quvvatlash;

- 5) qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchilariga va agrooziq-ovqat tarmog'ining boshqa subyektlariga subsidiyalar, subvensiyalar, kafolatlar va kompensatsiyalar berish, byudjetdan moliyalashtirishning boshqa shakllaridan foydalanish;
- 6) davlat investitsiyalarini yo'naltirish, agrooziq-ovqat majmuini monopoliyaga qarshi tartibga solish, qishloq xo'jaligi sohasidagi ma'muriy-texnik to'siqlarni bartaraf etish chora-tadbirlarini ishlab chiqish;
- 7) qishloq hududlarini barqaror rivojlantirish va tabiiy resurslarni saqlash dasturlarini ijrosini ta'minlash;
- 9) agrosanoat kompleksi sub'yektlarini bevosita byudjetdan moliyalashtirish, qo'shma moliyalashtirish, xodimlarni subsidiyalash, ilmiy-axborot ta'minoti va maslahat xizmatlarini yo'lga qo'yish;
- 10) agrooziq-ovqat sohasida ilmiy-texnikaviy taraqqiyotni va innovatsion faoliyatni rag'batlantirish;
- 11) O'zbekiston Respublikasining amaldagi qonunchiligida tadbirkorlikni rivojlantirish va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashni tashkil etishning nazariy va uslubiy tamoyillari nazarda tutilgan davlat tomonidan tartibga solishning boshqa vositalari keltirilgan. Biroq, davlat turli vositalardan foydalanib, milliy qishloq xo'jaligining rivojlanishini rag'batlantiradi yoki cheklaydi; natijada turli davlatlar bir xil universal vositalardan foydalanib, turli natijalarga erishdilar.

Davlat tomonidan tartibga solishning eng muhim vositalaridan biri bo'lib, uning roli qishloq xo'jaligida tadbirkorlikni rivojlantirishni rag'batlantirish – davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashni ko'rib chiqishimiz mumkin. Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash qishloq xo'jaligini moliyaviy qo'llab-quvvatlash bo'lib, uning maqsadi qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining barqaror rivojlanishini ta'minlash va shu asosda oziq-ovqat va sanoatning xomashyoga bo'lgan ichki talabini qondirish, qishloqning ijtimoiy rivojlanishi uchun shart-sharoit yaratishdan iborat.

Qishloq xo'jaligida tadbirkorlikni rivojlantirish va qo'llab-quvvatlashni tashkil etishning nazariy va uslubiy tamoyillari asosida davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning bevosita va bilvosita usullar bilan amalga oshiriladi. Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash usullarining ko'rsatilgan turlarini hisobga olgan holda, ularning O'zbekiston Respublikasi misolida keltirish mumkin (3-rasm).

3-rasm: O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jaligi tadbirkorligini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash usullari

Qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchilarini bevosita davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashni amalga oshirish qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi va moddiy-texnika resurslariga korxonalar va agrosanoat kompleksi tashkilotlarining qisqa muddatli va investitsiya kreditlarini subsidiyalash, qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchilarining ekinlarni sug'urtalash xarajatlarning bir qismini qoplash uchun subsidiyalar berish, kapital xarajatlar uchun va boshqalarga subsidiyalar berish yo'li bilan amalga oshiriladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning bilvosita usullari davlat ehtiyojlari uchun qishloq xo'jaligi mahsulotlari va oziq-ovqat mahsulotlarini xarid qilish yo'li bilan amalga oshiriladi. Shuningdek, tovar intervensiyalari yordamida ishlab chiqarish bozorini tartibga solish, qishloq xo'jaligi sohasida tashqi iqtisodiy faoliyatni amalga oshirishda tovar ishlab chiqaruvchilarning iqtisodiy manfaatlarini himoya qilish bilan ham belgilanadi. Zamonaviy bozor munosabatlari qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishida tadbirkorlikning keng rivojlanishiga sabab bo'ladi. Bu borada xizmat ko'rsatish, tayyorlov va savdo-sotiq faoliyati bilan istiqboli bilan belgilanadi.

Biroq qishloq joylarda birlashmalarni rivojlantirish xalqaro institutlar tavsiyalari va orttirilgan jahon amaliyotiga muvofiq qonunchilikni va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning amaliy mexanizmlarini joriy etishni taqozo etmoqda. Birlashmalar orqali qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchilari yirik kapitaldan foydalanish, daromadlarini oshirish va farovonlik darajasini oshirish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Xizmat ko'rsatish uyushmalarini rivojlantirish bo'yicha mahalliy amaliyot shuni ko'rsatadiki, u asosan yakka tartibdagi dehqon va fermer xo'jaliklariga manfaatdor bo'lib, ular qo'shma xaridlar, agrotehnika va marketing tadbirlari asosida ularga yuqori texnologiyaga erishish imkonini beradi. Shu bois qishloq xo'jaligini kooperatsiyalashgan holda rivojlantirishda davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanayotganining o'zni ham katta.

O'zbekiston Respublikasida tadbirkorlik qonunda nazarda tutilgan har qanday tashkiliy shakllarda, tadbirkorning xohishiga ko'ra amalga oshiriladi va rag'batlantirish mexanizmlarining tashkiliy va iqtisodiy ta'siri ostida – bozor va davlat o'rtasidagi munosabatlar mustahkamlanadi. Bu tizimda iqtisodiy va ijtimoiy manfaatlar mutanosibdir. Agrosanoat tarmog'i tizimida tadbirkorlikni rag'batlantirish uning rivojlanish tamoyillari va xususiyatlariga mos keladi, ularga muvofiq jamiyat ehtiyojlarini qondirish jarayonlari amalga oshiriladi, oziq-ovqat va hatto energiya xavfsizligini kafolatlovchi tuzilmalar ishlaydi. Rag'batlantirish mexanizmi uslubiy jihatdan milliy iqtisodiy tizimning rivojlanish an'analari va qonuniyatlariga asoslanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuniga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish haqida" 02.05.2012 yildagi O'RQ-328-son Qonuni, <https://lex.uz/docs/-2006789>
2. Охота Ю. В. Предпринимательская деятельность в аграрном секторе: сущность, организационно правовая форма и другие основные аспекты. Эффективная экономика. 2018. №3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2018/153.pdf (дата обращения: 15.08.2020 г.)
3. Rezaei-Moghaddam K., Izadi H. Entrepreneurship in small agricultural quick-impact enterprises in Iran: development of an index, effective factors and obstacles. Journal of Global Entrepreneurship Research. –2019. –№ 9. –P. 17. DOI: <https://doi.org/10.1186/s40497-018-0133-3>.
4. O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik Kodeksi 01.03.1997 <https://lex.uz/docs/-180552>; O'zbekiston Respublikasining Iqtisodiy protsessual Kodeksi. 01.04.2018 <https://lex.uz/acts/-3523891>
5. O'zbekiston Respublikasining "Mas'uliyati cheklangan hamda qo'shimcha mas'uliyatli jamiyatlar to'g'risida" 01.03.2002-y. Qonuni. <https://lex.uz/docs/-22525>.
6. O'zbekiston Respublikasining "Aksiyadorlik jamiyatlari va aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida" 26.04.1996 yildagi 223-I-son Qonuni. <https://lex.uz/docs/-6567>
7. Науменко А. А. Государственное регулирование агропромышленного комплекса Украины. Ученые записки ТНУ им. В. И. Вернадского. Серия: Государственное управление. 2019. Т. 30(69), №4. С. 93-97. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6468/2019.4/17>.
8. Малик М. И., Шпикуляк О. Г. Развитие аграрного предпринимательства в условиях институциональных трансформаций Экономика АПК. 2017. №2. С. 5-16.
9. Lopatyuk R. I., Biletska N. V. Effective provision production of agricultural enterprises. Economy. Management. Business. 2015. No. 1 (11). P. 189-193.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.